

FRONT-LINE

Emil Filipčič

Orangutan

Cankarjeva založba, Ljubljana 1992

Spremna besedila na zavinkih in dobršen dei kritik ob dosedanjih izdajah proz-nih tekstov Emila Filipčiča kažejo dokaj usklajeno mnenje o tozadevnem literarnem fenomenu: predvsem vrstna kakor tudi žanrska nedoločljivost (ob hkratni multi-žanrskosti) ter manierizem do odštekanosti, komplementaren z globoko notranjim, osebno tragičnim. Tudi *Orangutan*, zadnji avtorjev tekst, prejkone zahteva interpretativni pristop, zavezan tradiciji filipčičologije, saj se imanentno navezuje na predhodne pisateljeve postopke in tematike.

Tudi tu se namreč znova zastavlja vprašanje, ali imamo pred seboj roman (sto štiri strani se zdijo kar dovolj), razširjeno novelo ali nemara splet noveleskih zastavkov, povezanih v transcendentno enost bolj po avtorjevih kakor po merilih literarne znanosti in tipologije. Če namreč knjige ne beremo kot sukcesivnega toka pripovedi (to pa *Orangutan* dopušča v veliko večji meri kakor na primer X-100 roman, kjer se je »nosilna zgodba« končala že po nekaj straneh), ki silno rada preskoči, nam ostanejo pred očmi trije relativno samostojni deli, ki jih kot enoto zazremo šele ob upoštevanju prejšnjih tekstov in slovenski literaturi najljubšega znanstvenega pristopa – biografike in geneze pisateljskega genija. Verjetno bo držalo, če zapišemo, da je Slovenija za prave kriminalce in pisatelje, ki se radi poigravajo z empirično realnostjo z dodatki čiste izmišljije (ki bi šele na kakem tretjem nivoju pripeljala do povezav med umetnino in avtorjevo »stvarnostjo«), odločno premajhna država. Zgornja postavka pač pomeni, da nam je dovoljeno ob malone vsaki globlji introspekciji literarnega junaka razmišljati o dušnih mukah pripovedovalca in prek le-tega samega avtorja kot empirične enote. To je pri Filipčiču še posebej prezentno, saj je v svojih minulih delih kot integralen del pripovedi »postavil na ogled« celo svoj pisateljski postopek in tozadevno problematiko dvignil na raven literarne teme. Zato tudi fabulativno najbolj svojevrsten in dosledno fiktiven del *Orangutana*, pripoved o delovnih in ljubezenskih zmagah magistra Ivana Langusa – če že iščemo »enost«, ki nam bo pomagala zaobseči celoto – lahko kot bogat polet izmišljije vključimo v sicer predvsem samoreflektivni svet Filipčičevega pisanja, ki s svojo igrivostjo dopušča, da se »transcendentalni jaz« cepi in združuje po mili volji.

Omenjeni pisateljski postopek, ki je z *Orangutanom* prišel v »zrelo fazo«, nam omogoča umestiti Emila Filipčiča v obsežen korpus moderne slovenske prozaistike, ki temelj literarne izpovedi črpa iz konkretne realnosti oziroma iz avtorjevega »življenja«. Posebno mesto znotraj le-tega pa Filipčič zaseda z dvema prvinama: s stilističnim poudarkom na natančnem zasledovanju toka zavesti oziroma razcepjenosti pripovedovalca kot subjekta ter na drugi strani s popolno svobodo domišljije, ki takšnemu subjektu pripada. Kolikor se nam zdi popisovanje vsakokratnega dušnega stanja postopek, ki bi ga zgodovinsko lahko umestili v čase modernizmov, pa prav tisto drugo, apliciranje misli-zapisa na tako različni ravni, kakor sta občutek resigniranosti in, nasprotno, zamišljanje samega sebe kot suverena, malone Boga, vodi Filipčiča od verizma k najbizarnjšim spekulacijam in idejam. Ker se *Orangutan*, kot rečeno, bolj kot prejšnji avtorjevi teksti, vendarle ukvarja z realnim, s tem omogoča globlji vpogled v čisto človeško svojega tvorca, v njegovo zmožnost umetelnega spopada s svetom, ki ni ne lep ne razumen – razen če gre za svet izmišljije in filma, okolje omenjenega dela teksta z Ivanom Langusom in »Ko bom miss sveta, bom povsod priljubljena«.

Potemtakem je *Orangutan* knjiga, ki kljub svojim aporijam ali pa prav zaradi njih zasluži pozornost, saj uspešno reanimira stil pisanja in razmišljanja generacijskih modelov, ki so se zdeli že pozabljeni in nezdržljivi s sodobnimi pisateljskimi tehnikami.

Tone Vrhovnik